

Begreppsregistret är hämtat ur boken "Undvik misstag i Murat och putsat byggande," 2016

Begrepp

Inom branschen förekommer ett antal begrepp som för en utomstående kan vara svåra att förstå. Samma begrepp kan också tolkas olika. I det följande definieras olika begrepp som de används i denna skrift.

Begreppen indelas i tre olika grupper och redovisningen görs inte i bokstavsordning utan i mer logisk följd.

Puts- och murbruk

Brukskvalitet Enligt EKS 10 och SS-EN 998-2 finns 8 stycken hållfasthetsklasser för att klassificera murbruk. Hållfasthetsklasserna är

M 0.5, M I, M 2.5, M 5, M 10, M 15, M 20 och M d.

Enligt praxis och tradition har en bokstavsbezeichnung i Sverige använts för klassificering dvs. A, B, C, D och E. Enligt SS-EN 998-2 finns ingen motsvarighet för beteckningarna D och E. I tabell 1 nedan finns en översättning mellan de olika systemen.

Tabell 1. Klassificering av murbruk

-	M 0.5	M I	M 2.5	M 5	M 10	M 15	M 20	M d
E	D	C	B	-	A	-	-	-

Enligt SS-EN 998-1 finns 4 stycken hållfasthetsklasser för att klassificera putsbruk. Hållfasthetsklasserna är CS I, CS II, CS III och CS IV.

Enligt praxis och tradition har en bokstavsbezeichnung i Sverige använts för klassificering dvs. A, B, C, D och E. Enligt SS-EN 998-1 finns ingen motsvarighet för beteckningen E. I tabell 2 nedan finns en översättning mellan de olika systemen.

Tabell 2. Klassificering av putsbruk

-	CS I	CS II	CS III	CS IV
E	D	C	B	A

Hydrofoberat bruk Genom tillsatser minskas brukets kapillärsugande förmåga. Vid hög hydrofoberingsgrad blir brukets yta vattenavstötande.

Ånggenomsläppligheten påverkas inte av hydrofobering men uttorkning av vatten som finns i bakom liggande underlag fördröjs. Detta beror på att vatten i uttorkningsfasen inte sugts ända fram till ytan, varför diffusionen till omgivande luft sker långsammare.

Sulfatbeständigt bruk Används främst i samband med murning och putsning på underlag som innehåller sulfat, till exempel en del sorters lättbetong, för att undvika vissa oönskade kemiska reaktioner.

Puts och ytskikt

<i>Puts</i>	Generellt begrepp för en fasadbehandling som ger ett heltäckande skikt med minsta tjocklek 2 mm (denna siffra kan variera i olika litteratur). Begreppet puts kan avse både ett enskilt skikt och ett system med olika skikt.
<i>Ytskikt</i>	Generellt begrepp för det yttersta skiktet i en fasadbehandling. Begreppet kan till exempel avse både färg och ytputs.
<i>Tjockputs</i>	Puts med en totaltjocklek med i allmänhet mellan 9 och 20 mm. Kallas även grovputs.
<i>Tunnputs</i>	Puts med en totaltjocklek mellan 2 och 8 mm.
<i>Grundning</i>	Det första putspåslaget som sedan den "egentliga putsen" appliceras på. Grundningen kan ha olika tjocklek, från en icke täckande mycket tunn behandling till ett heltäckande putsskikt med en tjocklek på flera millimeter.
<i>Tunngrundning</i>	Heltäckande grundning med en tjocklek på 1–2 mm.
<i>Utstockning</i>	Det egentliga putsskiktet som ska fylla ut eventuella ojämnheter och ge ytan önskad planhet och i vissa fall struktur.
<i>Revetering</i>	Fritt hängande tjockputs med armeringsnät som fästs i väggen. I allmänhet avses puts på trävägg.
<i>Genomfärgad puts</i>	Puts av ett fabriksblandat bruk där färgpigment tillsätts på fabrik.
<i>Ädelputs</i>	Till de första ädelputserna, som kom i början av 1900-talet, användes ballast av sand samt bindemedel av släckt kalk eller hydraulisk kalk och tillsats av glimmer. Från 1920-talet började man blanda in dolomit respektive kalksten i ballasten, småningom kom dessa att helt ersätta sanden som ballast i ädelputser. Under efterkrigstiden minskade efterhand användningen av hydraulisk kalk som bindemedel, och ersattes av kc-bruk. Dolomit och kalksten medför att putsen får en ljus kulör, vilket betyder att möjligheterna att pigmentera putsen, och därmed få en genomfärgad puts, är goda. Ädelputs, som anses vara en mycket hållbar puts, används som ytputs i flerskiktputs.
<i>Rivputs</i>	Efter det att putsen hårdnat något rivs de yttersta 2–3 millimetrarna bort med spikbräda, vilket medför en struktur med inätgående urgröppningar. Rivputs kallas även skrapad puts.
<i>Stänkputs</i>	En tunnputs med varierande grovlek som stänks eller sprutas på underlaget. Ger en småknottrig ytstruktur.
<i>Spritputs</i>	En tunnputs med varierande grovlek som stänks eller sprutas på underlaget. Ger en grovknottrig ytstruktur.
<i>Säckskurning</i>	En mycket tunn, ej heltäckande, ytbehandling med putsbruk. Ytan bearbetas med grovporig skumgummibräda eller dylikt så att det underliggande teglet delvis syns.
<i>Slamning</i>	En tunn ytbehandling med putsbruk, kan vara genomfärgad.
<i>Oorganiskt ytskikt</i>	Ytbehandling som enbart innehåller oorganiska komponenter, till exempel kalkfärg, kalkcementfärg, cementfärg och silikatfärg.
<i>Organiskt ytskikt</i>	Ytbehandling där bindemedlet i huvudsak innehåller organiska komponenter, till exempel olja, alkyd eller akrylat.

Vattenavvisande ytskikt	Ytskikt som gjorts vattenavstötande genom tillsats av olika preparat, till ytskikt exempel silikon hartsfärg eller silikatfärg med vattenavvisande tillsatser.
Kalkfärg	Färg med bindemedel av kalk.
Kalkcementfärg	Färg med bindemedel av kalk och cement.
Cementfärg	Färg med bindemedel av cement.
Silikatfärg	Färg med bindemedel av vattenglas.
Tät färg	Ett oegentligt begrepp som ofta används på färger som anses vara täta mot både vatten och ånga. Begreppet bör undvikas.
Hydrofobering	Behandling med preparat som gör ytan vattenavvisande men som inte påverkar ånggenomsläppligheten nämnvärt. Dock fördröjs uttorkningen av innanför liggande skikt. Behandlingen tränger in i underlaget och syns normalt inte.

Konstruktionen

Skalmur	En fristående mur som fästs med kramlor i den bakomliggande bärande väggen.
Kanalmur	I Sverige har beteckningen kanalmur normalt använts för vägg med fasadmur och bakmur av halvsten tegel, med mellanliggande kanal, ofta innehållande isolering. I gällande eurokod används beteckningen kanalmur även för väggar med bakmur av andra material, som till exempel lättbetong och lättklinker. Bakmuren ger normalt ett inre klimatskydd avseende framförallt lufttätning, och utförs emellanåt som bärande väggdel.
Brukstugga	Överskottsbruk som trycks ut ur fogen vid murning, kallas även brukstunga.
Bomlag	Arbetsplan på byggställning.
Putskant	Plåt som viks på ett speciellt sätt där putsen ska ansluta till plåt detalj.
Dilatationsfog/ rörelsefog	Särskiljande av olika byggnadsdelar för att eventuella rörelser inte ska medföra sprickbildning. Kan vara öppen eller fylld med fogmassa. Kallas även rörelsefog.
Kalkutfällning	Om en puts som inte härdat färdigt får för hög fukt- halt löser vattnet upp kalk från bindemedlet. När putsen torkar följer denna kalk med fram till ytan. Vattnet avdunstar medan kalken stannar på ytan och ger en ljus slöja.
Lövsil	Anordning på stuprör som förhindrar löv och dylikt att komma in i dagvattenledningen.
Solbänk	Skiva eller speciellt murskift som avtäckning av mur under fönster. Används ibland i stället för fönsterbleck.
Svepstift	Anordning som fixerar stupröret till väggen.
Membran- isolering	Vattentät behandling som skydd mot vatteninträning. Kan vara gummiduk eller asfaltpapp.

Definitioner och begrepp

Byggnadsbevarande kan indelas i fyra kategorier som definieras enligt TNC 95:

<i>Underhåll</i>	innefattar de åtgärder som behövs för att en byggnads eller anläggnings ursprungliga egenskaper skall bevaras, åtminstone i huvudsak. Åtgärderna hänförs till förebyggande (planerat) underhåll och avhjälpande av fel.
<i>Reparation</i>	innebär att avhjälpa fel och återställa i driftdugligt skick, eventuellt genom byte av delar.
<i>Renovering</i>	innebär att förändra en byggnad, en byggnadsdel, en installation eller annat till ett skick som ur funktionssynpunkt är likvärdigt med nyskick.
<i>Restaurering</i>	innebär att förändra en byggnad eller byggnadsdel så att den med avseende på material och utseende motsvarar (eller överträffar) ett ursprungligt skick, eller ett förutvarande skick vid något tidigare skede i byggnadens historia.

Tilläggsdefinitioner enligt SPEF

<i>Nyputs</i>	Första behandling med puts på en byggnad eller, när befintlig puts eller annan fasad förses med ett nytt putssystem utanpå det gamla, exempelvis puts på tilläggsisolering eller liknande.
<i>Omputs</i>	När befintlig puts knackas ner och ersätts av en ny puts som motsvarar den gamla till uppbyggnad och struktur.
<i>Omfärgning</i>	När ytskiktet bytts ut, eventuellt efter lagning av skador. Kallas även avfärgning. Obs, beteckningen omfärgning har ingenting med kulör att göra. Beteckningen målning/ ommålning bör undvikas vad gäller putsade fasader.

Kommentar

Beteckningarna Nyputs & Omputs bör finnas under TNC's rubriker Renovering resp Restaurering.

Omfärgning/ Avfärgning bör läggas in under Underhåll resp Reparation.

Förhoppningen är att tilläggsdefinitionerna skall användas vid kommunikation med icke branschfolk. Väl medveten att vi inom branschen använder fler mer specifika beteckningar och det skall vi naturligtvis fortsätta med, men i kontakten med vår omvärld, (jurister, husägare, bostadsrättsföreningar mfl) kan många missförstånd undvikas om vi använder de föreslagna basala beteckningarna.

I förlängningen kan vi föreslå TNC att ta upp till behandling vårt förslag till definition.

Rev. 2009-11-05